DIRECTE ● **Segueix l'última hora de l'acord de Junts amb el govern central**

FILOSOFIA

Sira Abenoza: "Els humans som necessàriament impurs"

La filòsofa publica 'No consentiràs pensaments impurs', assaig sobre les conseqüències de voler eliminar la impuresa humana

Montserrat Dameson
Foto: **Montse Giralt**
BARCELONA. Diumenge, 26 de gener de 2025. 05:30
Temps de lectura: 9 minuts

Doctora en Filosofia per la UB, professora del Departament de Societat, Política i Sostenibilitat d'ESADE (URL), directora del Programa Vicens Vives i directora de La Casa dels Clàssics, la institució que es dedica a divulgar literatura clàssica universal; **Sira Abenoza** ha publicat recentment ***No consentiràs pensaments impurs***. A les llibreries sota el segell de Fragmenta Editorial a través de la seva col·lecció *Deu Manaments*, Abenoza ens proposa un assaig exhaustiu sobre les conseqüències –vers un mateix i vers la comunitat– de **perseguir la puresa** i de **no consentir la impuresa**. Ens trobem un migdia a la cafeteria de l'Ateneu Barcelonès per parlar del llibre, però pensar sobre els propis **pensaments**, els **desitjos** d'un mateix. Però la manera com **raó** i **passió** es **conjuguen** demana silenci, així que ens traslladem a la Sala Borralleras, entre taulers d'escacs i butaques, per tenir una conversa serena.

"Els humans no som déus, som impurs" potser és la sentència que resumiria millor *No consentiràs pensaments impurs*. Si som essencialment impurs, hi ha res de bo en aspirar a la puresa?
Tenir aspiracions, en termes generals, és positiu. És a dir, no crec que tingui sentit que fem una antropologia filosòfica que ens proposi que ens hem d'acceptar tal com som sense pretendre canviar res o millorar res. Al final, educar-nos té a veure amb això. O hauria de tenir a veure amb això, vaja, amb intentar millorar-nos. Els ideals o les utopies, sobretot en l'àmbit social i polític, són útils perquè ens mobilitzen cap a algun lloc. Però si ho extrapolem a la puresa, crec que és nociu, perquè nega una dimensió molt intrínseca d'allò que vol dir ser humà. Els humans estem situats entre la resta d'animals i els déus, perquè alhora que intentem millorar-nos i assemblar-nos als déus, som necessàriament impurs i, per tant, necessàriament imperfectes. La fixació en la puresa ens ha fet mal, i no acabo de tenir clar que tingui sentit com a aspiració. Hi ha fins que es busquen amb

l'aspiració a la puresa, com ara evitar actes escatològics en espais públics, que es poden assolir perseguint tantes altres aspiracions. En canvi, la pretensió de puresa ens nega la nostra condició física imperfecta. Al final, això acaba generant neurosi o fins i tot infelicitat. Si a tot això hi sumem que sota aquesta aspiració de puresa s'hi han amagat unes formes de control de la nostra animalitat, del nostre desig i d'allò que som en la mesura que som humans, crec que aspirar-hi no ens ha permès educar-nos. Crec que les aspiracions han de tenir més a veure amb l'educació i l'acompanyament i la consciència d'allò que som per, a partir d'aquí, treballar-hi.

Entrevistem la filòsofa Sira Abenoza / Foto: Montse Giralt

> **Els ideals o les utopies, sobretot en l'àmbit social i polític, són útils perquè ens mobilitzen cap a algun lloc. Però si ho extrapolem a la puresa, crec que és nociu, perquè nega una dimensió molt intrínseca d'allò que vol dir ser humà**

Em vaig llegir *Estimaràs Déu seobre totes les coses* d'en Jordi Graupera. Hi ha una frase que me n'ha ressonat mentre llegia el teu llibre. Ell explica, basant-se en com s'ha interpretat el primer manament, que la submissió a Déu ens allibera de la resta de submissions. Hi ha alguna mena d'alliberament en no consentir pensaments impurs?
Crec que ens allibera del fet d'haver de pensar. Pensar és esgotador. Ser humà no és cap ganga. Només una vida examinada val la pena ser viscuda i hi estic d'acord. Però examinar la vida no és cap ganga. No consentir pensaments impurs ens allibera de pensar perquè permet pensar només en allò que em diuen que he de pensar. Seguir ordres suposadament perfectes i alliberar-nos del pensament pot ser un descans, però és un descans terrible al que ningú hauria d'aspirar. Abans parlàvem d'aspiracions, i una aspiració que sí que cal reivindicar és la de procurar pensar cada vegada millor. I pensar millor no vol dir tenir pensaments més purs. Crec que pensar millor consisteix a ser capaç de posar en joc les teves idees o els teus pensaments i anar eixamplant la teva capacitat d'incloure nous pensaments, pensaments d'altres. La humanitat pensa millor quan inclou què vol dir el seu pensament pels altres i quan pren consciència de com les nostres idees afecten els altres. Aleshores eixamplem els nostres marges mentals.

Com pot ser, però, que no consentir pensaments impurs sigui reduïble a no pensar si, entenent-lo en el seu context, el manament ve d'un Déu que ens ha fet lliures de pensar?
Aquí em sembla que hi ha un problema, que és molt comú, entre la intenció de determinades idees o determinats ideals, determinats constructes, i després la manera com la humanitat se n'ha anat

apropiant i en què han derivat. El comunisme en la seva doctrina inicial sembla prou inqüestionable, i en acabat, quan l'hem vist aplicat, ha presentat molts problemes i derivades. En aquest cas, jo crec que ens trobem una mica amb el mateix: la intenció segurament era bona, i era la intenció de fer-nos millors, però el problema han estat les derivades que se n'han generat quan ens n'hem apropiat. El manament deriva en una certa negació del cos. El que reivindico a l'assaig és que, si qüestionem el pensament impur estem impossibilitant el pensament, perquè el pensament humà és, en essència, pensament impur. És un constant assaig, un constant intent de fer figuretes de fang mal fetes. Només els déus, omniscients, tenen un pensament pur i perfecte.

No consentiràs pensaments impurs és el nou assaig de Sira Abenoza / Foto: Montse Giralt

> **Si qüestionem el pensament impur estem impossibilitant el pensament, perquè el pensament humà és, en essència, pensament impur**

A *No consentiràs pensaments impurs* fas servir l'exemple de les Confessions de Sant Agustí: "De les meves faltes ocultes purifica'm, Senyor", en què equipares la contenció amb un cert maltractament autoinfligit. En contenir-se, però, no hi ha una mica de l'amor propi que cal per protegir les coses que un s'estima de veritat?

Sí, però com arribem a un mateix fet és rellevant. És a dir, jo puc arribar a no dur a terme una determinada acció a partir de l'autocàstig, la culpa i el constrenyiment, o bé arribar-hi a partir de la consciència dels vincles i d'allò que m'importa. Crec que rere Sant Agustí hi ha la idea que, si alliberes el desig, aleshores t'ho voldràs menjar tot. Però aquesta és una mentalitat que en el fons és molt capitalista, en el sentit de l'avidesa de consumir-ho tot. Si un es relaciona de manera directa i de tu a tu amb el seu desig, pot reconèixer el desig i alhora decidir que la seva conducta no anirà lligada a la consumació d'aquell desig. Sant Agustí en parla a les Confessions i diu: "Déu, purifica'm de les meves sordideses". Ell mira enrere i sent que tot allò que ha fet és brut i menyspreable i llavors demana ser purificat. Però potser la cosa és que no hem de ser purificats, sinó que hem d'entendre que la impuresa és una condició més que ens pertany, i que el desig forma part de nosaltres i no li cal ser purificat, i que això no vol dir que anem pel carrer follant-nos el primer que passa.

Hi ha un fragment de l'assaig que diu: "Puc desitjar alguna cosa i, a partir de posar nom al desig, d'articular-lo amb paraules, a partir de pensar-lo, puc apaivagar-lo, atenuar-lo, fer-lo desaparèixer des de la raó i l'enteniment, ridiculitzant-lo -hi ha

un company de feina que em desperta un desig, un desig sobre el qual no he pensat mai; quan hi penso, en ell i en mi, però també en la meva parella i la meva família, en la feblesa d'ell i en la banalitat del sexe, que sempre acaba sent una repetició mecànica, el desig ja s'ha esmorteït–". No és això, precisament, no consentir pensaments impurs?

La proposta del manament quan et diu "no consentiràs pensaments impurs" és que no t'has de permetre aquells pensaments que tenen a veure amb el cos, amb la carn i el desig. Això dissocia la dimensió racional de l'ésser humà i la dimensió carnal, que té a veure amb la passió i els desitjos. Aquest manament ens diu que des de la raó has d'aconseguir no consentir el desig. I jo el que proposo és que, en realitat, les dues dimensions no són independents, i no es tracta que amb la raó controlem el desig, sinó que es tracta d'entendre que som raó i som passió de manera entrelligada. No es tracta que un li mani a l'altre, sinó que es conjuguin. Llavors, a partir d'aquest exercici de conjugar, jo m'adono que puc tenir desitjos que podrien fer mal, com l'exemple que comentes. Entenc que consumar el desig causarà damnificats, i a partir d'aquí hi ha dos enfocaments: el primer és dir que això demana control i prohibició. El segon és voler reconèixer i entendre què és allò que m'està explicant el desig de mi mateixa, l'observo i a partir d'aquí el porto a la consciència. Sovint, en deixar-lo viure i deixar-lo emergir a la consciència, el desig per si mateix s'esmorteeix, perquè la paradoxa és que el desig s'alimenta d'absències: desitgem allò que no tenim. Si la cultura la construïm des de la prohibició, en el fons el que estem fent és alimentar el desig. Per tant, la pretensió del control de l'humà, en tant que l'humà és algú que desitja i aquesta és una de les nostres dimensions, no és útil. Els desitjos es poden canalitzar de moltes maneres i n'hi ha de moltes menes: conèixer és fruit del desig. La majoria de les coses que fem en el nostre dia a dia tenen el desig per motor.

Sira Abenoza a l'Ateneu Barcelonès durant la seva trobada amb *Revers* d'*ElNacional.cat* / Foto: Montse Giralt

> **No es tracta que amb la raó controlem el desig, sinó que es tracta d'entendre que som raó i som passió de manera entrelligada**

Entenent-lo dins la cultura judeocristiana, la necessitat de manaments no és un reconeixement d'aquesta imperfecció i impuresa de l'home?

Efectivament, si els entens com a doctrina, aquesta doctrina neix de l'enteniment que, d'entrada, nosaltres som una mena de porcs que necessiten ser domesticats. És clar, si fóssim perfectes no necessitaríem cap mena de doctrina. El problema rau en la manera com hem anat assumint i apropiant-nos d'aquestes idees. D'alguna manera, el positivisme, els avenços científics i tecnològics que cada vegada ens fan sentir més omnipotents, cada vegada ens fan sentir més déus o més capaços d'arribar a la perfecció, i menys porcs. Cada vegada erradiquem amb més força la impuresa i la imperfecció de les nostres vides, perquè científicament i tecnològica podem fer-ho. Te'n poso un exemple banal: l'alimentació. Hi ha una època en la història de la humanitat en què el sentiment de fàstic o de repugnància eren útils per tal de prevenir allò que consumíem. Avui la ciència i la tècnica han evolucionat per garantir-nos que els aliments que comprem ja estiguin en bon estat. En l'alimentació, com en moltes altres dimensions de la vida, allò que ens arriba ja està netejat d'impureses. Una cultura on aquesta erradicació de la impuresa a través del progrés tècnic és molt visible és la cultura nord-americana. Hi ha una part del puritanisme que ha derivat en una pandèmia del fàstic i la repugnància més exagerada que la dels països europeus de tradició catòlica, i em sembla que això no és casual, perquè és un país on el desenvolupament tecnològic ha estat punter i els ha permès allunyar-se de la seva pròpia noció d'humanitat. Ho veig, fins i tot, en l'estètica de les cases i la cultura del suburbi. Hi ha una eliminació d'allò que ens fa humans, que és que som bruts i maldestres. Estem mal fets i fem feina per anar millorant coses, però al punt de partida, a la base, hi ha la brutor.

Entre l'obsessió per la puresa i la comoditat en la impuresa no hem de trobar el mateix equilibri que entre l'acceptació de les imperfeccions i les ganes de millorar-nos? Entre estimar-nos en la pífia i no deixar-nos?
El que no tinc clar és que hàgim d'utilitzar el terme de puresa i impuresa. Em sembla que és un binomi que ens fa curtcircuitar i no li acabo de veure la utilitat per la malaltia mental i l'autoodi que genera. Em dificulta l'acceptació de mi mateix, no m'ajuda a pensar i no m'ajuda a relacionar-me millor, ni amb mi ni amb els altres. La perfecció tampoc ens ajuda en cap àmbit de la vida. El problema és que, en origen, la noció de puresa és molt platònica. Plató proposa que la puresa de l'ànima és rellevant i aquest és l'origen de la cultura idealista que hem anat desenvolupant al llarg dels segles. Això es diferencia d'Aristòtil, per exemple, que sí que entén la vida vinculada a allò físic. Obsessionar-nos amb la idea de puresa ens porta inevitablement a una pandèmia de repugnància cap a l'altre i cap a nosaltres mateixos, i ens pot fer veure aquells que són necessitats i vulnerables com a impurs, com una amenaça per a la nostra pròpia puresa. En essència, les dues nocions ens estan fent mal. Òbviament, en tant que civilització, el propòsit ha de ser esdevenir cada vegada més humans, però per a mi ser més humà té a veure amb ser més capaç d'incloure el pensament de l'altre o, si l'altre està en desgràcia, sentir més desig de cuidar-lo i d'ajudar-lo. I el binomi puresa i impuresa, o perfecció i imperfecció, acaba aconseguint el contrari: que jo, respecte del que està en desgràcia, senti fàstic.

Atansar-se a l'impur, ajudar el desvalgut i l'apartat, acollir el repudiat... Totes aquestes consignes que neixen d'acceptar la impuresa de l'altre, no són les de Crist mateix?
Sí, per això intento tancar l'assaig recollint i reflexionant al voltant de la figura del papa Francesc, que em sembla que en molts àmbits ha treballat per aquest acostament de nou a la figura de Jesús i per explicar en què ha de consistir aquest acostament. La figura de Jesús encarna la reivindicació de la necessitat d'estar amb els desvalguts i amb els que estan en desgràcia.

Sira Abenoza ha publicat un assaig exposant les conseqüències de voler eliminar la impuresa pròpia de la naturalesa humana / Foto: Montse Giralt

> **El positivisme, els avenços científics i tecnològics que cada vegada ens fan sentir més omnipotents, cada vegada ens fan sentir més déus o més capaços d'arribar a la perfecció, i menys porcs**

I això té alguna cosa a veure amb la idea de redempció que, en el moment en què es dicten els manaments, no es contempla?
Potser sí, però malgrat hi hagi redempció, si ja veiem que hi ha ordres o manaments que en la manera com els hem assumit no ens porten pel bon camí, potser no cal continuar insistint-hi, no? Malgrat que hi hagi la possibilitat de redempció al darrere, si una cosa no em fa bé o no fa bé els altres, ja no cal que la torni a fer.

Llavors, per què existeix aquest manament?
A mi em costa d'entendre tot aquest rebuig a la impuresa. Ara parlàvem de Jesús i ell besa la nafra, no? Potser tot plegat, el perill de consentir pensaments impurs, hauria de tenir a veure amb els pensaments que puguin portar-nos a fer mal a algú. Potser des d'inici el que es vol confrontar són els pensaments perillosos, perquè som persones capaces de pensar sobre els nostres propis pensaments. Em sembla que aquesta és la manera real d'educar i d'educar-nos, perquè l'obediència no és educació. Jo aprenc, m'educo i m'eduquen quan m'adono de les coses, no quan les faig perquè m'obliguen.

FILOSOFÍA RELIGIÓ LITERATURA CATALANA